

Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví. Metody, přístupy, stanoviska

Oddělení pravěku a antického starověku Národního muzea připravilo dne 6. června 2013 v Nové budově Národního muzea, v rámci řešení projektu NAKI „Archeologie na dosah“, pracovní dílnu **Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví. Metody, přístupy, stanoviska**. Náročný program dílny byl rozdělen do pěti bloků (I) Archeologie v muzeu I, (II) Archeologie v muzeu II, (III) Archeologie edukačně, (IV) Archeologie volnočasová a (V) Veřejná archeologie, naplněných vždy dvěma až čtyřmi příspěvky. Pracovní dílny se účastnilo na 60 pracovníků muzeí, archeologů i pedagogů, z nichž většina setrvala až do jejího zakončení po 17.00.

Pracovní dílnu zahájila vedoucí Oddělení pravěku a antického starověku Národního muzea **Jarmila Valentová**. Přítomným stručně představila řešený projekt Archeologie na dosah a jeho dosavadní výsledky. Veškeré aktivity projektu, jak zdůraznila, směřují k přípravě metodiky „prezentace archeologie a pravěkých a starověkých dějin veřejnosti“ a metodiky „přípravy a organizace vzdělávacích a populárně naučných programů zaměřených na archeologické dědictví pro nejrozličnější věkové i sociální skupiny, včetně návštěvníků se speciálními potřebami“. Cílem připravované pracovní dílny pak bylo dát archeologům a pedagogům možnost setkat se, vyměnit si své dosavadní zkušenosti získané během přípravy a realizace projektů pro žáky a studenty a prodiskutovat další možnosti a způsoby budoucí spolupráce na poli prezentace archeologického dědictví a výuky skrze historii objevovanou a poznávanou pomocí archeologických výzkumů a informací vzešlých z jejich vyhodnocování.

První blok příspěvků s názvem **Archeologie v muzeu I** otevřela **Veronika Klimešová Bačová** (*Muzeum hlavního města Prahy*). Ve svém příspěvku představila archeologické programy své domovské instituce připravované pro školy i další veřejnost, jednotlivé aktivity, jako mletí obilí, výroba keramiky, tkaní a další, a jejich ohlas u jednotlivých cílových skupin. S praktickými poznatky spolupráce archeologa a pedagoga při přípravě a realizaci vzdělávacích programů seznámila přítomné **Kristýna Urbanová** (*Národní muzeum*). Svoji pozornost přitom nesměřovala na tři úspěšné výtvarné ateliéry pro veřejnost nazvané Cesty umění (I) Enkaustika, (II) Vaječná tempera a (III) Mozaika, připravené v rámci projektu Archeologie na dosah. Pokud první dva ateliéry umožnili přítomným prezentovat jejich individuální dovednosti, třetí dílna byla založená na schopnosti vzájemné komunikace a spolupráce při přípravě jedné mozaiky zhotovované po částech. Právě tato dílna se ukázala z hlediska koordinace nejsložitější, kdy snaha účastníků opět prezentovat své individuální kvality značně oslabovala možnost týmové komunikace a práce. Nová archeologická expozice byla otevřena dne 1. 6. 2013 v Milevském muzeu v Milevsku. **Kamila**

Pokorná (*Milevském muzeu*) představila možnosti, které má pracovník regionálního muzea při práci s návštěvníky, navzdory znevýhodněním daným umístěním expozice v sklepních prostorách budovy a relativně nízkým počtem exponátů, které lze v těchto podmínkách vystavit. I malé muzeum má možnost svoji expozici průběžně odměňovat a aktualizovat. Díky zajímavým tématům a zapojováním návštěvníků do programů má i ono šanci vychovat si stálý okruh věrných vracejících se návštěvníků. Ohlednutím se do minula, slovy přednášející „cestou do prehistorie archeologických interaktivních výstav“ byl příspěvek **Evvy Jelínkové** (*Moravské zemské muzeum, Dětské muzeum*). Připomenuty byly tři stěžejné výstavy Dětského muzea, a to Cesta do pravěku, Keltové na Moravě a Římané a Germáni konané v devadesátých letech 20. století, v rámci kterých došlo k odzkoušení prvních praktických edukativních programů pro veřejnost. Jak i pozdější praxe potvrdila, veřejnost s povděkem přijala možnost vyzkoušet si „na dotek“, jak se žilo v minulosti. Nejpopulárnějším experimentem se ukázala být práce se zrnотěrkou a mletí mouky, použitelné pro zhotovení pokrmů. Blok příspěvků zakončila diskuse a krátká pauza. Po ní následoval druhý blok referátů **Archeologie v muzeu II.** s dvojicí příspěvků. **Kateřina Tomešková** (*Muzeum Komenského v Přerově*) představila jeden z programů muzea pro školy s názvem „Jak k nám lovci mamutů přiletěli dymníkem“. V jeho průběhu žáci vstupují do expozice archeologie, se zavázanýma očima, jako tým, aby, když mají možnost opět vidět, se ocitli „v jeskyni“, v podmínkách, v jakých mohl žít pravěký člověk. Zde – v expozici, umístěné i v bývalé „černé kuchyni“ (proto ten dymník) – se již žáci seznamují s životem pravěkého člověka i s předměty, které ho během života doprovázeli. Důležité je přitom uvědomení si týmové spolupráce, bez které by pravěký člověk neměl šanci přežít. **Petr Sokol a Tomáš Wizovský** (*Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Plzeň a Loket*) představili jednu z edukativních pomůcek napomáhajících pochopení vzniku archeologických vrstev a souvrství a zároveň i to, co dovedou archeologové z odkrytých a začištěných profilů vyčíst. Nesmírně důležitá je i skutečnost, že díky „profilové bedýnce“ lze vysvětlit, proč dochází ke ztrátám informací, když jsou majiteli detektorů kovů z jednotlivých vrstev, bez dokumentace, vyzvedávány kovové nálezy. Skutečně posledním příspěvkem před obědní pauzou byl vstup **Veroniky Mikešové** (*Národní muzeum*), která přítomným představila portál Archeologie na dosah a vyzvala je k zasílání příspěvků a informací. Třetí blok odpoledních příspěvků s názvem **Archeologie edukačně** otevřela **Martina Krsková** (*Základní škola Svatopluka Čecha, Choceň*). Ve svém příspěvku představila projekty školy připravované ve spolupráci s místními archeology, jejichž cílem je – přímo v terénu – seznamovat žáky s archeologickou prací, a to od prospekce v terénu, až po zdokumentování získaných nálezů a informací a přípravu výstavy. Spolupráci školy a muzea se věnoval i příspěvek **Zdeňka Broma**

(*Základní škola a Muzeum a galerie Vodňany*). Přednášející zdůraznil, že tato spolupráce je výhodná jak pro žáky, kteří mají možnost seznamovat se s historií místa, kde bydlí – v terénu a „na dotek“ –, tak i pro muzeum, které díky zapojení žáků vedených archeologem do prospekce, získává nové informace o rozsahu osídlení a současně si vychovává i své budoucí věrné návštěvníky. Praktické semináře antropologie pro školy a veřejnost představila **Marcela Víšková** (*Labrys o.p.s.*). Pro své projekty využívá probíhající výzkumy, během kterých dochází k nálezům kosterních pozůstatků lidí. Na seminářích, připravovaných v průběhu výzkumu, v rámci akcí „Dny otevřených sond“ pak seznamuje přítomné s lidskou kostrou a s tím, co z ní lze vyčíst. Účastníci seminářů vždy oceňují možnost dozvědět se, jak žili obyvatelé jejich regionu, jakými nemocemi trpěli a čím se lišili. Posledním příspěvkem bloku bylo zamyšlení **Miroslava Popelky** (*Ústav pro archeologii FF UK*) nad vzájemným vztahem edukace (vzdělávání) a prezentace (vystavování, ukazování).

Po diskusi a pauze pokračovala pracovní dílna čtvrtým blokem **Archeologie volnočasová**. V prvním příspěvku bloku představila **Petra Saidlová** (*Boii,o.s.*) projekty zaměřené na keltskou archeologii, zážitkové programy přibližující keltskou civilizaci v Čechách a na Moravě i v evropském kontextu. V rámci ukázek života a řemesel mají žáci, v doprovodu průvodce a za vedení lektorů, možnost seznámit se s pravěkými výrobními technologiemi, poznávají archeologické metody, absolvují prohlídku keltské expozice, projdou naučnou stezku a vstoupí na keltské oppidum. O své zkušenosti s edukací v archeologickém muzeu v přírodě Villa Nova, které si minulý rok připomněl 20 let své existence, se s přítomnými podělil **Bohumír Dragoun** (*Villa Nova Uhřínov, Muzeum a galerie Orlických hor*). Právě jeho znalosti a zkušenosti, ověřené časem, se ukazují být nesmírně důležité pro všechny, kteří by chtěli archeologickou minulost dlouhodobě prezentovat formou tzv. archeoskanzenu. Poslední příspěvek bloku, který přednesla **Pavla Kohoutová** (*Agentura Armagedon, Labrys o.p.s.*) představil činnost agentury Armagedon věnující se prezentaci středověkých řemesel, her a boje, za využití poznatků poskytovaných archeologickým výzkumem a historickým bádáním. Následující diskuse a krátká pauza předcházely poslednímu pátému bloku dílny s názvem **Veřejná archeologie**. V prvním příspěvku bloku se **Michal Bureš** (*Katedra archeologie FF ZČU Plzeň*) zamyslel nad specializací a diferenciací české veřejné archeologie a tím, co se ukrývá za spojeními „archeologie a veřejnost“ „veřejná archeologie“. O tom, že při prezentaci archeologického dědictví je nutné zohlednit také ekonomická hlediska, referovala **Soňa Kovalovská** (*Ústav pro klasickou archeologii FF UK*). Svůj referát postavila na prezentaci archeoparku vybudovaného na místě hlavního města Horní Pannonie Carnunta. Posledním příspěvkem bloku i dílny byl příspěvek **Milan Janča** (*Národní*

muzeum, Centrum pro prezentaci kulturního dědictví), ve kterém upozornil na archeologické nálezy prezentované na místě, jak v krajině, tak i v historických sídlech, jako možnou součást vzdělávacích programů škol. Současně upozornil na to, že cílené zařazování archeologických nálezů prezentovaných na místě do školní výuky může být dalším z důležitých argumentů pro zachovávání torzální architektury odhalované během archeologických výzkumů.

Závěrečná debata, shrnutí a závěrečné slovo **Marie Opatrné** (*Národní muzeum*) ukončily pracovní dílnu Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví. Metody, přístupy, stanoviska. Ten, jak potvrdil celý jeho průběh, zcela naplnil cíle jeho organizátorů. Umožnil setkání archeologů, tvůrců edukativních programů a pedagogů a jejich vzájemný dialog, vzájemné seznámení se s jejich dosavadní prací a jejími výsledky. Kontakty, které se během pracovní dílny podařilo navázat, jsou zárukou kvality a úspěšnosti dalších připravovaných i zamýšlených projektů na poli archeologie a vzdělávání a prezentace výsledků archeologického bádání nejširším vrstvám veřejnosti.

O úspěšný průběh celé akce se staral tým archeologů Národního muzea, oddělení pravěku a antického starověku vedený Jarmilou Valentovou, Daniel Bursák, Jiří Košta, Ľubomír Novák, Veronika Mikešová, Marie Opatrná, Marika Tisucká, Krystýna Urbanová a Lucie Véleová. Ti také připravili inspirativní výstavu publikací věnovaných práci s veřejností v muzeích, galeriích a zpřístupněných památkových objektech. Příspěvky přednesené během dílny budou publikovány v elektronické podobě na portálu Archeologie na dosah. Další pracovní dílna archeologů, pedagogů a dalších příznivců archeologie, vzdělávání a zábavy se uskuteční na přelomu jara a léta 2014.¹

Milan Jančo, Centrum pro prezentaci kulturního dědictví.

¹ Zpráva o pracovní dílně i příspěvek na ní přednesený byly připraveny v rámci Programu institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (DKRVO), v rámci projektu **Podpora rozvoje IISPP** (vedoucí projektu Ing. Petr Volfík, NPÚ GnŘ).